

Jan Frode Haugseth

Eli Smeplass

BULKIS-RAPPORT

2/21

Ungdomstid med smitteverntiltak: En sammenligning av unges egenrapporterte livskvalitet og tillit i Norge og Sverige 2020/2021

NTNU

Norges
teknisk-naturvitenskapelige
universitet

Fakultet for samfunnsvitenskap og
utdanningsvitenskap



Utgiver: BULKIS: Forskningsgruppen Barn og unges livskvalitet i skole og oppvekst.

Institutt for lærerutdanning (ILU), Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU), 2021

Støtte: Undersøkelsene rapporten bygger på er finansiert av interne midler ved ILU, NTNU.

Forsidebilde av Alexandra Koch. Åpen lisens. <https://pixabay.com/photos/mouth-guard-young-people-mask-5038896/>

ISBN 978-82-7923-092-2

BULKIS-RAPPORT 2/21

UNGDOMSTID MED SMITTEVERNTILTAK: EN SAMMENLIGNING AV UNGES EGENRAPPORTERTE LIVSKVALITET OG TILLIT I NORGE OG SVERIGE 2020/2021

Jan Frode Haugseth

Førsteamanuensis pedagogikk, institutt for lærerutdanning (ILU)

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, NTNU

jan.f.haugseth@ntnu.no

Eli Smeplass

Førsteamanuensis yrkesfagpedagogikk, institutt for lærerutdanning (ILU)

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, NTNU

eli.smeplass@ntnu.no

BAKGRUNN

Som ledd i en pågående longitudinell datainnsamling samlet forskergruppen BULKIS ved Institutt for lærerutdanning ved Norges teknisk- naturvitenskapelige universitet inn kvalitative/kvantitative data fra Norge/Sverige våren 2020 og våren 2021. Ved hjelp av målrettet annonsering til 17-19-åringer ble spørreundersøkelser på svensk og norsk delt i sosiale medier. Omtrent 200 norske elever deltok etter å ha blitt invitert av rektor på sin fagskole/videregående skole. I alt har 4439 ungdommer bidratt med informasjon, fordelt på henholdsvis 2150 norske og 2289 svenske ungdommer.

	Norge	Sverige	Total
2020	1208	1585	2793
2021	942	704	1646
Total	2150	2289	4439

TABELL 1 - UTVALGSOVERSIKT

Undersøkelsene er sendt ut i alle regioner i respektive land, og både by/land er representert. Vi har bakgrunnsdata om respondentene, og ut fra dette kan vi skille mellom ulike grupper, ut fra bolig, hjemsted (by/land), tro/livssyn, foreldrenes yrker m.m. Undersøkelsen er til en viss grad representativ for populasjonen, men det er en klar overvekt av kvinner som har deltatt (3039 kvinner, 1320 menn, 80 velger å ikke oppgi kjønn). Informantene har ulik bakgrunn når det kommer til foreldrenes karriere/yrkesveier og trosbakgrunn, men relativt få troende bekjenner seg til en annen religion enn kristendommen (71 personer). Vi har ikke lagret IP-adresse eller andre personidentifiserende variabler av anonymitetshensyn.

Undersøkelsen er kvantitativ/kvalitativ. Det betyr at de unge både har blitt spurt om å rangere meninger, men også å beskrive erfaringer/opplevelser/vurderinger fritt og med egne ord. Flere kvinner deltar, og kvinnene i utvalgene våre har også en tendens til å skrive mer utfyllende i åpne felt. Det er derfor en klar overvekt av kvalitative bidrag fra kvinner. Det er ikke lagt særskilt vekt på kjønn i disse analysene. Hovedformålet med undersøkelsene var å finne ut hvordan COVID-19-pandemien påvirker unge i alderen 17-19 år i Norge og Sverige. Vi er spesielt opptatt av unges livskvalitet, deres sosiale liv, erfaringer med skolegang og digital undervisning, deres verdensbilde og tanker om framtida.

Både nasjonalt og internasjonalt er det foretatt flere ulike undersøkelser om pandemien og unges familieforhold, sosiale helse, psykiske helse, bruk av hjelpetjenester, læring og utvikling relatert til skolegang og kosthold, søvn og fysisk aktivitet. Flere av disse er oppsummert i Nøkleby et al. (2021). Den norske regjeringen har ellers våren 2021 gitt ut en rapport med anbefalinger om unges psykiske helse (Kjøs, 2021), og en rapport med anbefalinger om tapt læring under pandemien (Parr et al., 2021). Institutt for sosial arbeid har gjennomgått konsekvenser av COVID-19 for tjenestetilbudet blant sårbare barn- og unge (Skrove et al., 2021). Den svenske regjeringen, Folkhälsomyndigheten – publiserte i 2020 et «Knowledge summary» som tar for seg de viktigste aspektene ved COVID-19 for unge (Folkhälsomyndigheten, 2020). I vår kom også en rapport som tok for seg «Gymnasieungdommars och universitets- och högskolestudenters hälsa och levnadsvanor» (Folkhälsomyndigheten, 2021b).

Flere (f.eks. Kjøs, 2021 og Skrove et al., 2021) beskriver at konsekvensene er størst for de gruppene som hadde det vanskelig fra før. Det er de ungdommene som mangler sosialt nettverk eller som har utrygge familierelasjoner som blir rammet hardest av både pandemien og tiltakene. I denne

rapporten fokuserer imidlertid på generelle trekk i utvalgene. Vår undersøkelse skiller seg ut både gjennom at den har et komparativt design; vi sammenligner data fra Norge/Sverige og 2020/2021, og gjennom at vi sammenstiller kvantitative og kvalitative funn. I januar 2020 ble den første BULKIS-rapporten publisert (Haugseth, 2021). Den sammenstilte noen kvantitative og kvalitative data fra 2020. I denne andre rapporten inkluderer vi data fra 2021. Vi er opptatt av å beskrive hvordan norsk og svensk ungdom rapporterer endringer i livskvalitet med smitteverntiltakene, og hvordan pandemihåndteringen i de to landene har påvirket unges tillit til myndighetene. I tillegg vil det komme en tredje rapport i løpet av høsten 2021, som vil ta for seg unges opplevelser av skolen under pandemien, sosial ulikhet m.m.

Rapporten er finansiert av interne midler ved Institutt for lærerutdanning (ILU). Initiativtaker, prosjektleder og rapportforfatter er førsteamanuensis Jan Frode Haugseth (ILU), medforfatter på denne rapporten er førsteamanuensis Eli Smeplass (ILU). Universitetslektor David Cardell og professor Anna Sparrman, begge ved Barn- og ungdomsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet, hjalp med korrektur og oversettelse av den svenske spørreundersøkelsen i 2020. Anna Rapp (ILU) bidro med korrektur og oversettelse av den svenske spørreundersøkelsen i 2021. Kristoffer Eikemo (vit. ass, ILU) har jobbet med kvalitetssikring, testing og sammenstilling av datasettene. Takk til Anna Rapp for kommentarer til rapportutkastet.

Jan Frode Haugseth, 8. juli 2021

1 INNLEDNING

Våren 2020 stengte alle skoler og idrettsanlegg i Norge på grunn av den globale COVID-19-pandemien. I Norge var videregående skoler i første omgang stengt fram til over sommeren, og det samme gjaldt den organiserte idretten, treningssentre, og alle kulturarrangementer. Russetida ble enten helt avlyst eller utsatt. Sverige hadde på sin side færre generelle karantene-restriksjoner i allmennheten (Yarmol-Matusiak et al., 2021). I Sverige stengte imidlertid også gymnasium (videregående skoler) i denne perioden, men grunnskolen forble åpen. Sverige hadde færre restriksjoner på kultur/lagidrett, selv om en del idrettsarrangementer og konkurranser ble avlyst. For avgangselevne på svensk videregående sin del ble også det å «ta studenten» offisielt avlyst. Å «ta studenten» har noen likheter med den norske russefeiringen.

Utover høsten 2020 og våren 2021 ble undervisningen i Norge og Sverige gjennomført med nye reguleringer tilpasset nasjonale retningslinjer og lokal smittesituasjon. Både det fysiske skolemiljøet og undervisningen ble tilpasset i begge land. Inndeling i kohorter og faste grupper for sosial omgang, lokaler som gir mulighet for å holde større distanse til andre, minske trengsel, og økt fokus på håndhygiene og renhold, var blant tiltakene. Undervisningen ble også tilpasset for å minske smittespredning, spesielt gjennom å innføre økt mulighet for fjernundervisning ved behov, og påbud om å gjennomføre fjernundervisning ved smitteutbrudd (Kunnskapsdepartementet, 2020; Skolverket.se, 2021). Skolen er dermed en arena med store endringer i sosiale muligheter og rutiner, som følge av COVID-19-tiltakene.

1.1 Smittesituasjonen i Sverige og Norge

Både strategien for å håndtere pandemien, og smittespredningen, ble veldig ulik i de to landene (Jakobsen & Amundsen, 2021). I Sverige har COVID-19-smitten vært langt mer utbredt, ca. 10,6 % av befolkningen er bekreftet smittet per juni 2021 (Folkhälsomyndigheten, 2021a). I Norge har ca. 2,4 % av befolkningen vært smittet (Folkehelseinstituttet, 2021). I Sverige har 1430 per 1 million innbyggere mistet livet som følge av pandemien, tilsvarende tall i Norge er 149 per 1 million 5. juli 2021 (Ritchie et al., 2020). Noen av de forskjellene vi finner mellom de to utvalgene, blir trolig påvirket av at smittesituasjon har vært såpass ulik.

Vi spurte både de norske og de svenske ungdommene om de har vært smittet av viruset i 2021, om de har testet positivt eller om de antar at de har hatt COVID-19 ut fra symptomer.

SVAR	NORGE	SVERIGE
JA (HAR TESTET)	2,1 %	14,8 %
JA, ANTAKELIG (HAR HATT SYMPTOMER)	4,4 %	21,4 %
NEI, ELLER HAR VÆRT SYMPTOMFRI	86,9 %	47,1 %
VET IKKE	6,6 %	16,7 %
N	942	704

TABELL 2: HAR DU VÆRT SMITTET AV VIRUSET NORGE/SVERIGE 2021?

Forskjellen i smittesituasjonen gjenspeiles i vårt materiale. 14,8 % av de svenske ungdommene som deltar i undersøkelsen rapporterer at de har testet positivt, mens hele 21,4 % oppgir at de tror at de har vært smittet av viruset. Bare 2,1 % av de norske informantene rapporterer at de har testet positivt, mens 4,4 % tror de har vært smittet (tabell 2).

1.2 OPPSUMMERING FUNN

Selv om det har vært til dels store ulikheter i håndteringen av smittesituasjonen, finner vi at unge nordmenn og svensker rangerer og beskriver egen livskvalitet relativt likt. I begge land rapporteres det en markant nedgang i livskvalitet før/etter smitteverntiltakene ble iverksatt, og denne vurderingen endrer seg relativt lite fra 2020 til 2021. De unge bruker også noenlunde de samme beskrivelsene og uttrykkene for å beskrive lavere livskvalitet når de skriver fritt om hva de savner i livene sine.

Når det gjelder tillit til myndighetenes håndtering av pandemien finner vi at unge har blitt mer skeptiske i begge land. De svenske ungdommene har markant mindre tillit til myndighetenes smittevernpolitikk. Vi finner også at de svenske ungdommene uttrykker seg i mer kritiske og krasse ordelag når de setter ord på hvorfor de ikke har tillit. Mens norske ungdommer gjerne forteller om myndighetenes vingling og beskriver konsekvenser det har for deres egen hverdag, uttrykker de svenske ungdommene frustrasjon fordi svenske myndigheter ikke har vært strenge nok, og fordi de mener at den svenske befolkningen ikke kan og ikke bør få så mye egenansvar for smittesituasjonen. Flere unge i begge land uttrykker at de er irritert på andre grupper i samfunnet, spesielt eldre og smitteutsatte grupper, som de mener kommer lettere unna tiltakene enn dem selv.

2 SUBJEKTIV LIVSKVALITET: OPPLEVD TRIVSEL, TRYGGHET OG VENNSKAPSRELASJONER

Vi undersøker hvordan de unges vurderer sin subjektive livskvalitet med smitteverntiltakene både kvantitativt og kvalitativt.

Når subjektiv livskvalitet måles kvantitativt benyttes ofte Cantrils stige. Informantene blir da bedt om å rangere tilfredshet med eget liv på skala fra 0 (verst mulig) til 10 (best mulig) (Cantril, 1965). Soest et al (2020), som sammenlignet livskvalitet i Norge fra 2018 til 2020, inkluderte i tillegg seks enkeltpørsmål for å måle positive følelser, mestring og mening den siste uken, med svarkategorier fra 1 (ikke i det hele tatt) til 5 (hele tiden). Ungdom som svarte ofte eller hele tiden ble kategorisert til å ha høy livskvalitet, og dette tallet brukes for å sammenligne og kontrastere funnene. Vi er inspirert av den kvantitative tilnæringsmåten i Soest (2020), men har likevel valgt en litt annen tilnærming.

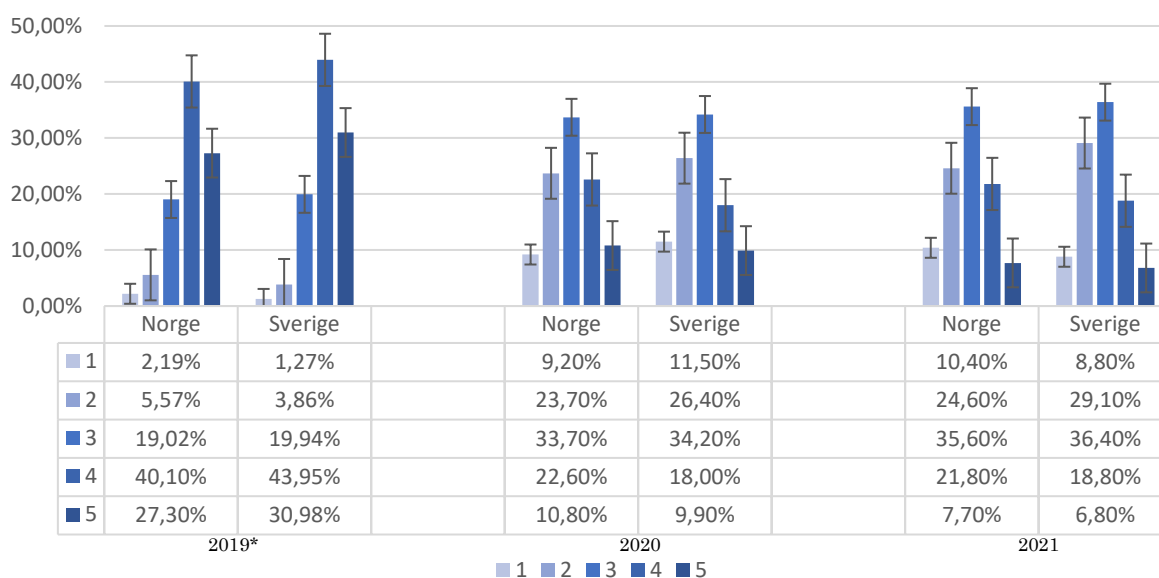
Vi utgår fra at trivsel, trygghet og vennskap henger sammen. Slik sett forutsetter vi at de unges egne vurderinger av livet med hensyn til trivsel, trygghet og vennskap – spesielt når de sees i lys av de kvalitative besvarelsene – vil kunne fortelle noe om hvordan de unge opplever at livskvaliteten deres er endret.

Vi spurte alle fire utvalgene i Norge og Sverige om å vurdere trivsel, trygghet og vennsapsrelasjoner før og etter COVID-19-pandemien med svarkategorier fra 1 (lav) til 5 (høy). Datapunktet 2019* er generert ut fra hva deltakerne i 2020 og 2021-rapporterte som kvalitet på trivsel, trygghet og vennsapsrelasjoner *før* COVID-19. Spørsmålet var formulert som «Hvordan vurderer du livet ditt FØR COVID-19-tiltakene ble iverksatt, med tanke på ... trivsel, trygghet og vennskap». Datapunktene 2020 og 2021 er generert ut fra responsen på spørsmålet «Hvordan vurderer du livet ditt ETTER COVID-19-tiltakene ble iverksatt, med tanke på ... trivsel, trygghet og vennskap», som vi spurte om begge år. Også her ble informantene bedt om å rangere fra 1 (lav) til 5 (høy). Vi sammenstiller og sammenligner de ungdommene som svarer på nivå 4 og 5 i en egen tabell (tabell 6), og som dermed signaliserer at de vurderer livskvaliteten som god eller meget god.

Etter de kvantitative spørsmålene ba vi de unge beskrive hva de tenkte på som spesielt godt før COVID-19, og hva de unge eventuelt savnet i livene sine etter at tiltakene hadde virket i ca. seks uker (2020), og 12 måneder (2021). Spørsmålet var formulert som “Kan du gi eksempler på situasjoner/aktiviteter som ikke er mulig under COVID-19-tiltakene, og som du savner veldig?”. Vi spurte også informantene om stress og konflikter, og kvalitative svar fra dette spørsmålet brukes vi når vi presenterer livskvalitet i form av opplevd trygghet. Informantene hadde mulighet til å svare i fulltekst. Ut fra svarene kan vi si noe om hva det er de unge forstår som trivsel, trygghet og vennsapsrelasjoner – og hvilke konsekvenser nedstengingen og tiltakene har.

Vi inkluderer også sosiodemografiske spørsmål. Vi har spurt om kjønn, type utdanning, og vi har lagd en enkel klasseindikator ut fra foreldrenes yrkesbakgrunn (Michalos, 2014). I denne rapporten er vi imidlertid mest interessert i de komparative aspektene mellom 2020 og 2021, og mellom Norge/Sverige.

2.1 TRIVSEL



TABELL 3: TRIVSEL (FRA 1 LAV TIL 5 HØY) (N=4439)

Hva betyr trivsel for unge? Trivsel regner vi som generelt velvære og det å ha det bra. Det er dermed mange ulike dimensjoner som kan påvirke ungdoms trivsel – alt fra hverdagslige interaksjoner, daglige rutiner og uformelle møter, til den samlede tyngden av flere former for samtidige tiltak. Tabell 2 viser hvordan informantene rapporterer trivsel. Før COVID-19 rapporterer 67,4 % prosent av norske ungdommer trivsel med en score på 4 eller 5. I Sverige rangerer 75 % av ungdommene sin trivsel på de to høyeste nivåene. Skårene blir lavere etter at pandemi-tiltakene ble iverksatt. I 2020 er det bare 33,4 % norske ungdommer som oppgir høyere trivsel, og 27,9 % svenske. I 2021 er det en nedgang til 29,5 i Norge og 25,6 % i Sverige. En tendens i begge land er at en noe større andel rapporterer at trivselen er middels (nivå 3) i 2021.

Vi har samlet noen typiske sitater som kan bidra til å forklare hva lavere trivsel betyr. Det svært mange unge oppgir å savne i begge land, er det sosiale; som klemming, det å møtes på byen, festing, konserter, festivaler, men også mer rutinepregede aktiviteter som skole, trening, band/korps.

Kan du gi eksempler på situasjoner/aktiviteter som ikke er mulig under covid-19-tiltakene, og som du savner veldig.

Mann, 20 Vestfold: [Jeg savner å] møte flere venner. Kunne være intim med folk du er glad i. (Gi klemmer. En high five. Ikke sitte 14m unna på andre siden av rommet og rope til hverandre). Dra på konserter. Spille konserter.

Kvinne, 17 Ullensaker: Håndball har vært utfordrende med tanke på at man kommer fra forskjellige kommuner og omgås med forskjellige folk på fritiden og på skolen. Jeg savner å klemme folk og kjenne den nærheten, tryggheten og omsorgen. Jeg har ikke noe god relasjon til foreldrene mine og det at jeg ikke har mulighet til å klemme noen andre gjør dritvondt.

Person, 18 Tønsberg: Klemmer, håndhilse, trøste fysisk, måltider med hele gjengen, fysisk kirke, festivaler, leir, nærkontakt og være mange samlet.

Mann, 18 Oslo: Å dra på skolen eller ut med venner, uten å bekymre seg for covid-19. Savner også idrettsarrangementer

Kvinne, 18 Stockholm: Att gå på hemmafester, konserter, bio. Saknar det så otroligt mycket. Att gå på badhus, trodde inte jag skulle sakna det som jag gör. Framför allt att få gå hela min teaterutbildning på gymnasiet, nu tappar vi hälften av lektionerna.

Kvinne, 19 Vallentuna: Skolan har gått över till distans fullt ut och vi har därmed inga lektioner fysiskt i skolan. Jag saknar att få komma ut, lämna huset. regelbundna promenader, möjlighet att vara social och lättare få hjälp med uppgifter.

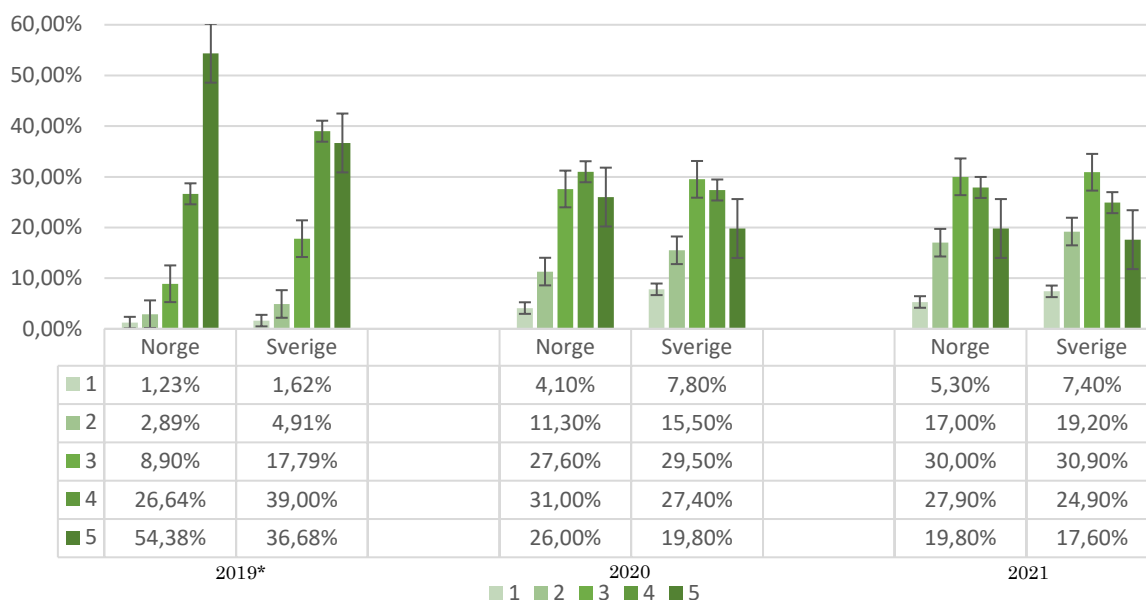
Person, 19 Stockholm: Pride tåg/festival och att gå på bio saknar jag väldigt mycket. Men också bara att hänga på på med kompisar och gå i affärer och fika

Kvinne, 19 Alingsås: Krama och träffa släktingar. Handla och äta ute spontant.(nu bara när det är viktigt) Krama vem som helst i klassen. Missat mycket musiktid i skolan under distansen. Träffa en av mina bästa vänner när någon i familjerna har symtom(vi har inte kunnat träffats så mycket och det mår jag dåligt av psykiskt för att jag behöver hens närhet och att vi kan prata när det är jobbigt, vilket jag inte har hemma på det sättet, vi har dragits isär och då blivit mer osäkra var vi har varandra). Spontant åka till en annan stad och shoppa mm.

Det er åpenbart at COVID-19-tiltakene påvirker unges trivsel, både hver for seg, men også i sum. Tiltakene oppleves som inngripende fordi de rammer aktiviteter og rutiner som betyr mye for de unge. Jo mere engasjert og involvert man var før pandemien, jo hardere blir en rammet. En informant beskriver: “Jeg driver med noe 3 dager i uka, og når det forsvant så ble ting litt mørkere.”

Selv om det er en tendens til at de norske ungdommene vurderer sin trivselsituasjon litt høyere enn de svenske etter pandemiens utbrudd, finner vi ingen store forskjeller i verken det kvantitative eller det kvalitative datamaterialet fra Norge/Sverige.

2.2 TRYGGHET



TABELL 4: TRYGGHET (FRA 1 LAV TIL 5 HØY) (N=4439)

Hva betyr trygghet for unge? Mange unge beskriver at de opplever flere bekymringer, at sosiale arenaer oppleves som utrygge eller uforutsigbare, at deres egen eller familiens økonomi har blitt

utrygg på grunn av permitteringer eller manglende avklaringer fra det offentlige (som NAV). Noen unge er fratatt muligheten for samvær med foreldre, som selvsagt også vil påvirke deres trygghet. Andre må være med en familie som de opplever som dysfunksjonelle.

Over halvparten av norske ungdommer rapporterer at de opplevde svært høy trygghet (nivå 5) før pandemien. Over 80 % av de norske ungdommene beskriver trygghet på nivå 4 eller 5. I Sverige svarer ca. 75 % av ungdommene på nivå 4 eller 5. I begge land reduseres andelen som velger nivå 4 eller 5 til ca. 57 % (Norge) og 47 % (Sverige) i 2020, og ytterligere til ca. 48 % (Norge) og 43 % (Sverige) 2021.

Under har vi tatt med litt sitater om trygghet fra to ulike utdypingsspørsmål.

Kan du gi eksempler på situasjoner/aktiviteter som ikke er mulig under covid-19-tiltakene, og som du savner veldig?

Kvinne, 19 Porsgrunn: Savner også å få avbrekk fra vonde ting i hjemmet. Og å reise tvers over landet for å se far. Mine foreldre er skilt og denne tiden gjorde det meget vanskelig å tilbringe tid med begge, som ønskelig.

Utdyp gjerne spørsmålene om stress, konflikter og kos/hygge hvis du ønsker

Kvinne, 20 Lunner: Stress og konflikter har oppstått oftere pga. økonomi og sikkerhet i dagliglivet, samt det er vanskeligere å få jobb.

Kvinne, 17 Trøndelag: På grunn av all hjemmeskolen føler jeg at jeg henger bak på skolearbeidet og dette har skapt veldig mye stress. Mer konflikter i hjemmet fordi vi går hverandre på nervene til tider.

Kvinne, 18 Tønsberg: Bli ofte mye krangling i familien nær alle er hjemme hele tiden.

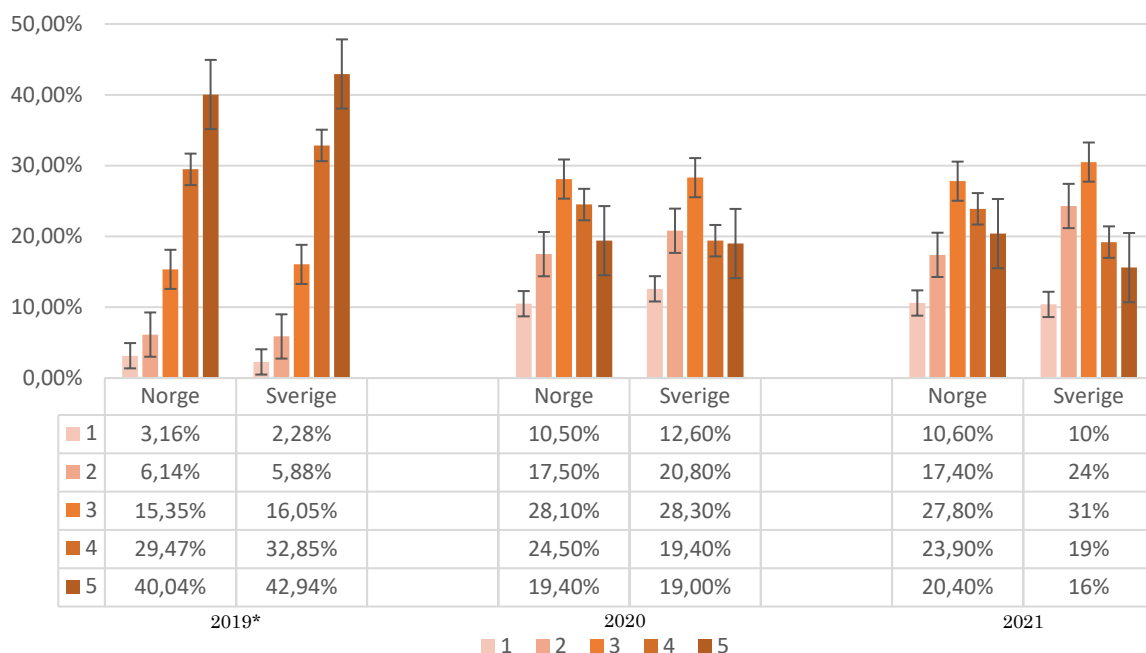
Kvinne, 17 Stad: Även jag som ungdom har påverkats av varseln hos företag, mitt extra jobb inom hotell-restaurang krisade och har inte kunnat erbjuda fler arbetstillfällen. Pappa är 60% permitterad, vilket påverkar familjens ekonomi.

Kvinne, 19 Nacka: Eftersom allt är tråkigare och svårare i livet nu, med distansundervisning osv, ökar stress, minskar motivation och eftersom man är hemma hela tiden ökar även konflikter i familjen. Skolgemenskapen existerar inte alls, vilket är en stor sorg

Kvinne, 20 Stockholm: Konflikter om Corona, huruvida vissa vänner totalt skiter i restriktioner

Med unntak av at en større andel norske ungdommer beskriver at de opplevde seg svært trygge før pandemien, er både den kvalitative og kvantitative responsen om trygghet også relativt lik i Norge og Sverige.

2.3 VENNSKAPSRELASJONER, KVALITET PÅ



TABELL 5: KVALITET PÅ VENNSKAPSRELASJONER (FRA 1 LAV TIL 5 HØY) (N=4439)

Venner og jevnaldrende betyr mye for de unge. Tiltakene har naturligvis vært til hinder for både vennskap og naturlig sosial omgang under pandemien. I skolene har det vært såkalte kohorter i både Norge og Sverige, og ved utbrudd har skolene vært stengt i lengre perioder. I tillegg har nasjonale bestemmelser satt begrensning på hvor mange som kan møtes samtidig.

Før pandemien oppgir 69,5 % av de norske informantene at de har gode vennskskapsrelasjoner (nivå 4 eller 5), sammenlignet med nærmere 76 % av de svenske. I 2020 er andelen sunket til henholdsvis 43,9 % (Norge) og 42,5 % (Sverige). I 2021 blir tallet 44,30 % (Norge) og 35 % (Sverige).

Venn/kompis/vän er det oftest nevnte subjektet i både det norske og det svenske datasettet. Når de unge beskriver at de savner å være med venner, eller når de beskriver savn av sosial omgang med jevnaldrende, ser vi på det som et uttrykk for at vennskskapsrelasjoner blir dårligere eller svakere.

Kan du gi eksempler på situasjoner/aktiviteter som ikke er mulig under covid-19-tiltakene, og som du savner veldig.

Kvinne, 19 Oslo: Jeg har mistet vennegjengen min. Har ikke hatt noe særlig mulighet til å bli kjent med flere mennesker. Det vondeste savnet er savnet etter det som kunne ha vært - opplevelser som jeg og mine venner sammen hadde opplevd som attenårige ungdommer på bar eller fest, eller på interrail. Også på skolen. Samholdet til klassen, det å bli undervist som en hel klasse, ikke halv. Dra på teater. Kontakt med lærerne. Veldig vanskelig å holde oppe motivasjonen når livet er så grøtete og ensformig. Jeg skulle også vært [ANONYMISERT] i revyen i år. Det som var høydepunktene de første 1,5 året på vgs. var revyfestene og andre revyarrangementer som samlet hele skolen. Jeg kjenner ingen av dem som går i første klasse. Det er ikke et samhold på tvers av trinn, og jeg fikk ikke vært med på å lage revy en siste gang sammen med kullet mitt.

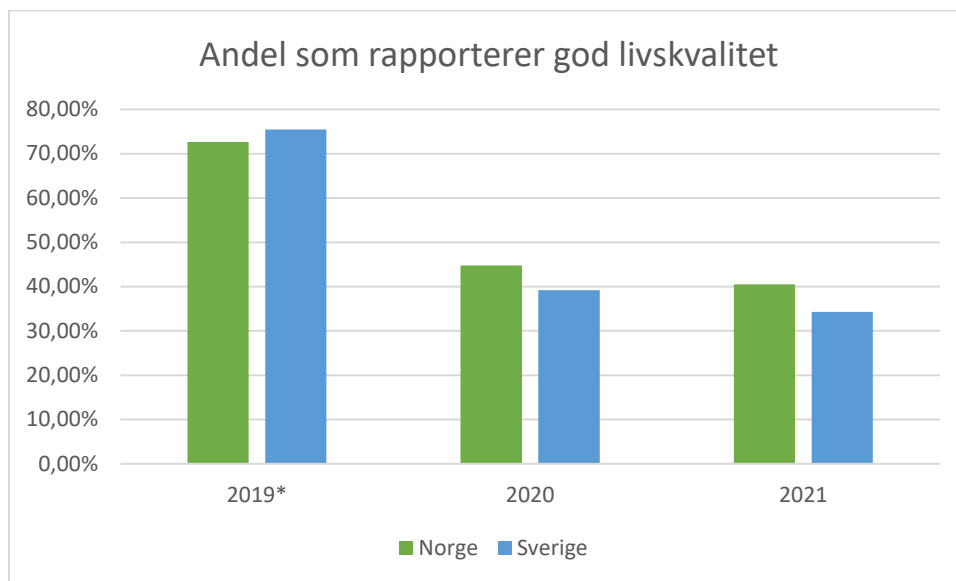
Kvinne, 19 Nannestad: [Jeg savner å] tilbringe tid med venner i offentligheten, for eksempel kafé eller butikker osv. Møte venner, flere enn kun nærkontaktene. Ikke være bekymret for smitten. Bursdagsfeiringen, skolen og fritidsaktiviteter som kor og teater. Russefeiringen.

Kvinne, 19 Upplands Väsby: Jag kommer inte kunna ta studenten som vanligt. Jag kan inte uppleva sista året på gymnasiet som alla andra har fått göra tidigare år. Det är väldigt svårt att hitta på saker med kompisar och umgås med andra än familjen och det saknar jag.

Mann, 19 Göteborg: Vänner och skola är inte samma längre. Jag träffar inte vänner ofta alls längre främst på grund av distansundervisningen, men även pga att man vill isolera sig för att skydda din familj mot viruset. Jag träffar aldrig nya vänner längre vilket är väldigt tråkigt och påverkar mitt sociala liv negativt.

I både Norge og Sverige bruker informantene noenlunde de samme ordene og uttrykkene for å beskrive mening knyttet til vennskap og tap av vennsksapsrelasjoner.

Vi har satt sammen en oversikt over god livskvalitet (nivå 4 eller 5) slik utvalgene rapporterer endringen fra før tiltakene til ett år etter COVID-19-tiltakene begynte.



TABELL 6 - HØY LIVSKVALITET (INDEKS AV TRIVSEL, TRYGGHET OG VENNSKAPSRELASJONER NIVÅ 4 OG 5) (N=4439)

Flere svenske ungdommer enn norske oppgir god livskvalitet før pandemien kom, men færre svenske ungdommer enn norske oppgir livskvalitet på høyt nivå i 2020. Andelen synker inn i 2021 for begge land.

Når vi kontrollerer for bakgrunn er det en veldig svak tendens til at informanter som svarer høyt på livskvalitet (f.eks. 4 + 5 + 4 på tillit, trygghet og vennsksapsrelasjoner) har foreldre med yrker som hører til i de to høyeste ISCO08-kategoriene – dvs. leder/lege/lærer eller annen akademisk utdanning (International Labour Office & International Labour Organization, 2012; Michalos, 2014). Vi finner med andre ord ikke en sterk klasse-effekt for informantene som rapporterer at de har høy livskvalitet ett år inn i pandemien.

		Begge foreldre i ISCO08 1 eller 2	Livskvalitet er lik eller høyere enn 12
Begge foreldre i ISCO08 1 eller 2	Pearson-korrelasjon	1	,269**
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	1481	1481
Livskvalitet er lik eller høyere enn 12	Pearson-korrelasjon	,269**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	1481	1481

** . Korrelasjon er signifikant på nivå 0.01 (2-tailed).

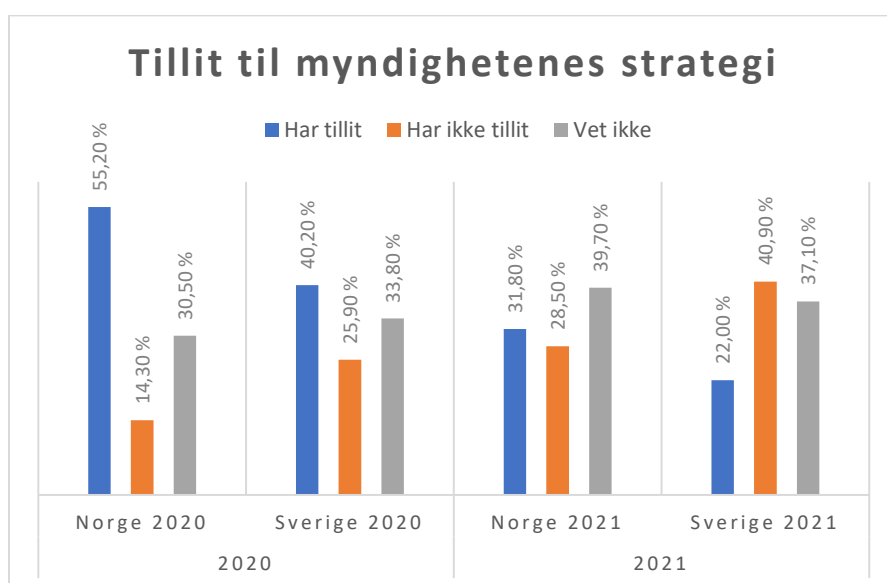
TABELL 7 - KLASSEEFFEKT LIVSKVALITET

Vi finner heller ikke at gruppen med foreldre som hører til i de to høyeste ISCO08-kategoriene er underrepresentert når det gjelder smitte- eller innbilt smitte. Dette kan skyldes at utsatte grupper ikke har deltatt i undersøkelsen vår. Soest et al. (2020) finner imidlertid også at det er mindre forskjell på hvordan barn med lav sosioøkonomisk status og barn med innvandrerbakgrunn rapporterer livskvalitet, enn før pandemien. Det kan tenkes at tilsvarende gjelder for vårt utvalg. Barn av foreldre i alle ISCO08-kategorier rapporterer jevnt over lavere livskvalitet.

3 TILLIT TIL MYNDIGHETENES STRATEGI

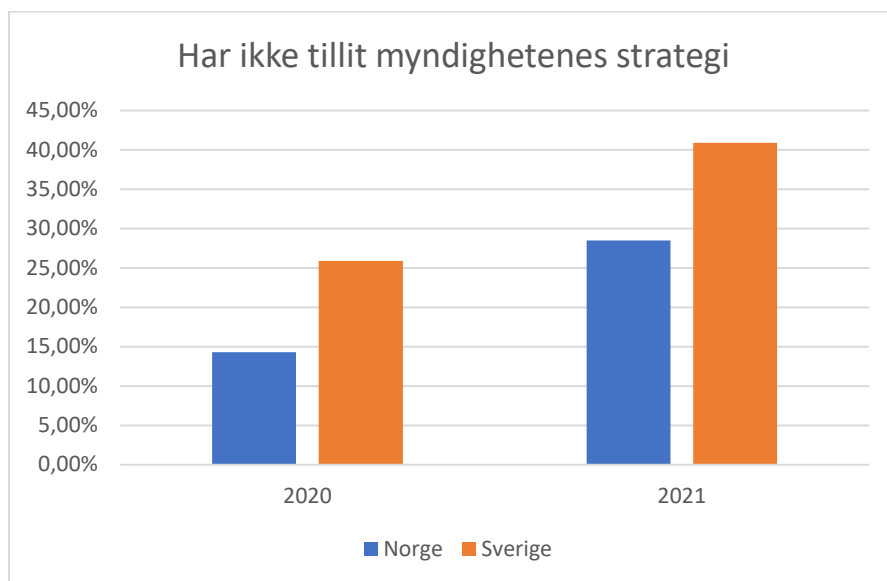
Demokratiet forutsetter at folk har tillit til hverandre, til fremtiden, til de bærende institusjoner i samfunnet, og til at man kan få delta i det politiske fellesskapet ut fra sine verdier. Flere studier har vist at nordisk ungdom har en særlig høy sosial tillit (Putnam, 2001), sammenlignet med mange andre land i verden og i Europa, og i Norge og Sverige har dette gjort seg særlig gjeldende når det gjelder troen på samfunnets fremtid (demokrati, fred, m.m.) og egen fremtid (mht. arbeid, familie og økonomi) (Huang et al., 2018). Kanskje bidro denne tilliten til at unge i Norden, i mindre grad enn annen europeisk ungdom, vurderte at smittsomme sykdommer kunne utgjøre en trussel (Bruun et al., 2018). For slik var det.

COVID-19-pandemien og tiltakene utfordrer sosial tillit. I undersøkelsen vår spurte vi om tillit til myndighetenes strategi i begge år. Vi finner at tilliten til myndighetenes strategi for å håndtere COVID-19-pandemien blir lavere fra 2020 til 2021. Dette gjelder både Norge og Sverige.



TABELL 8 – TILLIT TIL MYNDIGHETENES STRATEGI (N=4439)

I begge land ser vi et skifte blant de unge, hvor de fleste informantene (55,2 % i Norge, 40,2 % i Sverige) oppgir å ha tillit i 2020, til at de færreste har tillit i 2021 (28,5 % i Norge, 22 % i Sverige) (tabell 8).



TABELL 9 – MISTILLIT TIL MYNDIGHETENES STRATEGI (N=4439)

Andelene som oppgir at de ikke har tillit til myndighetenes strategi i 2020 er henholdsvis 14,3 % (Norge) og 25,9 % (Sverige). I 2021 har andelen ikke-tillit økt til 28,5 % (Norge) og 40,9 % (Sverige) (tabell 6). I datasettet for 2021 er det en viss sammenheng mellom det å ha opplevd å være smittet, eller å tro at man har vært smittet, og det å ikke ha tillit til myndighetenes strategi (tabell 10).

Prosentvis har mistilliten hos unge nordmenn økt mest fra 2020 til 2021.

VARIABLER	smittet
Ikke_tillit	0.515*** (0.167)
Konstant	-1.572*** (0.130)
Observasjoner	894
	Standardavvik i parentes *** p<0.01

TABELL 10 – IKKE TILLIT TIL MYNDIGHETENE NORGE/SVERIGE 2021

Vi har sett nærmere på begrunnelsene informantene oppgir for at de ikke har tillit til myndighetenes strategi. En tematisk analyse viser at fire årsaker er utpreget blant de norske ungdommene: (1) At tiltakene er for vinglete (2) tiltakene er ikke strenge nok, (3) tiltakene er for kompliserte eller umulige å forstå og (4) myndighetene tar ikke nok hensyn til de unge. Flere

henviser til andre land, som de mener har hatt større suksess. Den forklaringen som er mest utbredt i utvalget er imidlertid (1) – at tiltakene er for vinglete.

Her har vi valgt å ikke ta med bakgrunnsinformasjon om informantene. (Alle data i tabell 11 og 12 er samlet i april 2021):

Kan du utdype hvorfor du ikke har tillit til myndighetenes strategi?	
(1) at tiltakene er for vinglete eller dårlig organisert	<p><i>Det virker ikke som [myndighetene] har noe peil på hva de driver med. Konstant nedstengning og gjenåpning av landet, enten eller. Det har også fatale konsekvenser for befolkningens psykiske helse, som de nå bidrar til å forverre.</i></p> <p><i>Det er for dårlig planlagt og organisert. Enten må vi stenge ned helt over lengere tid til det går over eller så må vi bare åpne opp helt i Norge.</i></p> <p><i>Det er bra med strenge tiltak, men de åpner opp for fort igjen</i></p> <p><i>Vi lærer nytt om covid-19 hver dag, men det betyr ikke at vi må bytte strategi hver dag også.</i></p> <p><i>Fordi de endrer hele tiden, og Erna Solberg følger ikke reglene.</i></p> <p><i>Synes ikke de gjør jobben sin på en riktig måte, for da smitten gikk litt ned så åpnet de opp skolene, og måtte stenge en uke senere, det er veldig slitsomt for oss</i></p>
(2) tiltakene er ikke strenge nok	<p><i>[Myndighetene] har bevist gang på gang at de feiler med å sette strenge nok tiltak</i></p> <p><i>Jeg mener at tiltakene som blir satt har lite å si, siden de ikke varer lenge nok for at det skal være noen forskjell</i></p> <p><i>Er bedre å holde stengt lenger da færre blir smittet og lettere å holde kontroll på hvor smitten er størst i dette tilfellet</i></p> <p><i>[Myndighetene] burde bare stenge ned alt</i></p> <p><i>Jeg syntes de åpner opp altfor tidlig når smitten går ned. Norge burde gå i en lockdown i sånn 2 uker.</i></p>
(3) tiltakene er for kompliserte og/eller umulige å forstå	<p><i>Jeg har ikke tillit til [myndighetene] fordi de virker mer opptatt av å skulle gjøre ting komplisert og vanskelig enn å faktisk gi mening.</i></p> <p><i>Ingen skjønner tiltakene, ikke Erna engang.</i></p> <p><i>Synes [myndighetene] tar dårlige og lite gjennomtenkte valg, som straffer oss ungdommer unødvendig. Jeg kan ikke møte søsknene mine, men allikevel kan jeg dra på skolen med flere hundre elever? Dette er helt idiotisk synes jeg</i></p>
(4) myndighetene tar ikke nok hensyn til de unge	<p><i>Er litt blanda følelser. Mye riktig, men og mye feil. Ungdom får kritikk for det meste mens eldre ikke får det. Ungdomstiltak stenger, men Vinmonopolet må være åpent. Slik hadde det ikke vært hvis [det var] ungdom [som] protesterte mot nedstengning av Vinmonopolet</i></p>

	<p><i>Skoleelever lider sinnsykt mye mer enn alle andre.</i></p> <p><i>[...] mange av tiltakene går utover utdanningen til oss ungdommer.</i></p>
--	---

TABELL 11 - MISTILLIT NORGE ÅRSAKER 2021

I Sverige fremstår informantene som mer enige i at svenske myndigheter ikke er strenge nok, eller at svenske myndigheter håndterer pandemien for dårlig. Vi finner ingen unge i Sverige som mener at tiltakene har vært for strenge. Mest utbredt i Sverige er kritikken mot at (1) myndighetene gir for mye ansvar til hver enkelt, (2) at tiltakene ikke er strenge nok, (3) at myndighetene ikke tar nok hensyn til de unge og (4) at tiltakene er for vinglete/dårlig organisert.

<i>Kan du utveckla varför du inte har tillit?</i>	
(1) kritikk av individuelt ansvar og anbefalinger	<p><i>Jag är trött på att alla förväntas ta eget ansvar, det bidrar bara till att fler struntar i rekommendationer som borde vara striktare.</i></p> <p><i>Staten litar på att människorna ska ta ansvar över sitt eget beteende men människor har inte den respekten för andra. Det är statens jobb att skydda samhället och tycker de lägger det jobbet på samhället istället.</i></p> <p><i>Allt ansvar läggs på individen, och jag vet att långt från alla följer restriktionerna.</i></p> <p><i>De gör inga åtgärder, lägger allt ansvar på folk som inte kan ta det.</i></p> <p><i>Jag tycker att det känns lite osäkert hur dem REKOMENDERAR och inte kräver sånt som karantän, användning av mask och distans. Detta beror på att min familj inte är från Sverige, så jag hör mycket om vad andra länder gör och tycker. Även om en mask inte gör mycket så är det säkrast att använda dem till vi vet om dem hjälper eller inte, det känns ganska riskabelt att inte använda dem så länge vi inte vet hur det funkar.</i></p> <p><i>Vi alla vet att vi hade kunnat göra så mycket mer för att stoppa spridningen, alla andra länder har satts i karantän utom vi typ. Det är nästan skamligt att bo här, när man vet hur många som mist livet pga. dåliga restriktioner.</i></p>
(2) tiltakene er ikke strenge nok	<p><i>Inget de gör har ju hjälpt. Titta på andra länder som Australien. De har inte Corona längre för de vidtog åtgärder vilket inte Sverige gjorde förens de var försent.</i></p> <p><i>För att dom borde vara mer stränga och tydliga så folk skärper sig och gör det man ska. Det är inte hellre ok att stänga och öppna skolor som dom tycker passar utan dom får bestämma sig för en sak för dom rör till vardagen för många.</i></p> <p><i>Tar för lång tid, dålig organisation</i></p> <p><i>Tycker inte de borde öppnat skolorna nu när allt blir värre med mutationer och allt.</i></p> <p><i>Jag tycker att man borde ha haft mycket hårdare restriktioner i början och lite längre så att smittspridningen inte hade blivit så här grov.</i></p>

	<p><i>Jag tycker deras strategi var skitdum. Ett helt nytt, okänt virus och allt man gör är att fråga snällt om folk kan jobba hemma. Vi borde ha stängt ner liksom andra länder från början och sedan öppnat upp istället för att viruset skulle sprida sig hejvilt i början.</i></p>
<p>(3) myndighetene tar ikke hensyn til de unge</p>	<p><i>De har helt og hållet inte brytt sig om ungdomarnas hälsa, psykiska hälsa. Vi får inte gå i skolan, men skidorterna kunde vara öppna. Det känns som om de har svikit mig och mina kompisar rejält. De vågar inte sätta hårdare restriktioner, lovar saker de vet de inte kan hålla. De har förlorat mitt tillit till dem helt.</i></p> <p><i>Känns hopplöst. Om de gjorde något föra året, snabbare och med mer restriktioner kanske vi inte behövt missa en så viktig tid av våran ungdom. Vi skulle kanske inte förlorat så många till covid. Så himla många har förlorat en familjemedlem, det är inte acceptabelt.</i></p> <p><i>Det är vansinnigt att vi offrar ungdomars liv och hälsa för ett ansvar som borde ligga på riskgrupperna.</i></p>
<p>(4) at tiltakene er for vinglete eller dårlig organisert</p>	<p><i>De har varit oklara och det känns som om de inte prioriterar utefter invånarna utan snarare efter deras egna vinning (t.ex. att ha barer öppna men stänga skolor).</i></p> <p><i>Allt känns så rörigt, det går fram och tillbaka med rekommendationer för distansundervisning och jag förstår ibland inte hur de kan reagera som de gör när smittan ökar.</i></p> <p><i>För att det känns som att de är rädda från att ta några faktiska beslut infalla att något blir fel så de tar inga beslut alls istället och her bara ut mesiga rekommendationer som ingen följer ändå.</i></p> <p><i>Otydliga restriktioner. Inga faktiska regler.</i></p>

TABELL 12 - MISTILLIT SVERIGE ÅRSAKER 2021

En kvalitativ forskjell mellom norske og svenske informanter er knyttet til hvordan ungdommene uttrykker misnøye med sin egen situasjon og samfunnets håndtering av pandemien. Når de norske informantene skriver om myndighetene eller politikken, uttrykker de fleste at de er kritiske til kompleksiteten og vinglingen i tiltakene.

Svenske ungdommer uttrykker i større grad misnøye med at myndighetene har overlatt ansvaret til hver enkelt, og at tiltakene ikke har vært strenge nok. Vi leser en større frustrasjon inn i de svenske kommentarene, vi synes sitatene vi har plukket ut viser at de svenske ungdommene fremstår som mer frustrerte og sinte enn de norske. Dette sinnet, som antakelig henger sammen med at smitten har vært mer utbredt i Sverige, kan antakelig forklare hvorfor så mange unge informanter fra Sverige hevder å ikke ha tillit til myndighetene.

I både det norske og det svenske utvalget uttrykkes det også frustrasjon med andre grupper. Vi spurte informantene om de hadde fått et nytt syn på eldre under pandemien (uten å vinkle spørsmålet positivt eller negativt). I begge land finner vi kritikker mot eldre generasjoner, som enten går på at de eldre ikke bryr seg, ikke tar ansvar eller at eldre er for kritiske til de unge. Det har ikke vært vår intensjon å finne ut presist hvem unge forstår som «eldre», men ut fra responsen

hos flere representerer «de eldre» tydelig gruppene som er mer sårbare for COVID-19-smitte. Noen svar kan imidlertid tolkes som at «de eldre» er grupper fra 45 år og oppover.

«Tror du at du har fått et nytt perspektiv på eldre etter koronatiltakene? Kan du beskrive hva som er nytt?»

Kvinne, 18 Oslo: Jeg har irritert meg mye på de eldre spesielt i det siste, det er mange som driter litt i hvor mye vi gjør for at de ikke skal dø og også vil ikke de ta vaksine eller bruke munnbind på bussen.

Kvinne, 19 Oslo: At jeg synes de er litt frekkere enn jeg hadde trodd. Tenker på hvordan jeg og min generasjon ukritisk gir opp de beste årene i livet også får vi bare kjeft tilbake

Kvinne, 19 Oslo: Den eldre befolkningen er litt splittet. De som er redde og de som ikke er redde i det hele tatt. Jeg tar meg i å bli irritert på eldre som ikke bruker munnbind og ikke holder avstand, fordi man føler at det er nettopp disse man er forsiktige for.

«Har du fått ett nytt perspektiv på äldre under åtgärderna? Beskriv gärna vad som är nytt»

Kvinne, 18 Mark: Många äldre är otacksamma, envisa och dumma. De struntar i att samhället gör allt de kan för att rädda DEM. Jag har mött många äldre som helt struntar i alla restriktioner, fastän restriktionerna till stor del är där för just deras skull. De vägrar acceptera sin ålder, vilket är förgärande och besvärligt för oss andra, och farligt för de själva.

Kvinne, 19 Malmö: De är mer naiva än vad jag trodde. Det är nästan bara äldre som är ute på stan nu för tiden.

Kvinne, 20 Österåker: Jag trodde att äldre personer som kanske är i riskgrupp hade brytt sig mer om smittrisen, men upplever att dem inte tar det på samma allvar som yngre generationer.

Kvinne, 20 Stockholm: Jag trodde att äldre människor skulle ha mer respekt för smittsamma sjukdomar, men jag ser väldigt många gamla som inte verkar bry sig. Det gör mig irriterad och får mig att vilja strunta i restriktionerna.

Frustrasjon med «de eldre» eksisterer i begge land, og særskilt i regioner hvor det har vært mye smitte (som i områdene i og rundt Göteborg, Stockholm, Malmø og Oslo), men denne kritikken er likevel ikke dominerende. De fleste uttrykker sympati med andre grupper og eldre spesielt. Mange skriver for eksempel at de synes synd på de eldre, at de nå har innsett at eldre er sårbare, at det er trist at de i mindre grad kan være med eldre, og at de savner mer kontakt med eldre.

Det er imidlertid bare i Sverige at vi ser tydelig at frustrasjonen i stor grad rettes mot myndighetene, og da spesielt fordi tiltakene oppleves som frivillige og fordi restriksjonene ikke er strenge nok.

86 % (2020) og 82,1 % (2021) av de norske ungdommene fremhever at selv om de ikke har tillit til myndighetenes strategi, så har de tillit til Folkehelseinstituttet (FHI) når det gjelder råd om smittevern og offentlig omgang. I Sverige oppgir også 78,2 % (2020) og 79,1 % (2021) av de unge å stole på Folkhälsomyndigheten når det gjelder «råd om smittsamma sjukdomar och samlag i allmänheten».

4 OPPSUMMERING – KOMPARATIVE FORSKJELLER MELLOM UNGDOM I NORGE/SVERIGE

Norge og Sverige har tidligere hatt mange likhetstrekk når det kommer til både opplevd livskvalitet og tillit. Norske og svenske ungdommer deler også mange likhetstrekk med hensyn til levekår, arbeidsliv, utdanningssystem og oppvekstbetingelser. COVID-19-pandemien har bidratt til å vise at det likevel kan være ganske store forskjeller i myndighetens tilnærming til restriksjoner og smittevernspolitikk. Det at vi kombinerer kvantitative indikatorer med kvalitative svar gjør at vi kan belyse hvilke refleksjoner ungdommene gjør seg om sin livssituasjon, og nettopp hvordan de unge argumenterer for sine meninger tilknyttet nasjonal smittevernspolitikk.

Mange studier vil antakelig bruke Sveriges håndtering av pandemien til å sammenligne ulike utfall på et strukturelt plan (tilknyttet for eksempel dødelighet og helseutfordringer). I våre data ser vi imidlertid også at det er mange fellestrekk i hvordan ungdommene i denne undersøkelsen opplever å få sin hverdag påvirket av tiltakene. Pandemien og tiltakene har gjort at mange ungdommer i både Norge og Sverige – ungdommer med vidt forskjellig bakgrunn – har fått en ny delt opplevelse av at samfunnet og institusjonene som er viktige i livet deres ikke fungerer, eller er helt eller delvis nedstengt.

Der andre rapporter har tatt utgangspunkt i at COVID-19-tiltakene har rammet skjevt, og at utsatte og/sårbare grupper har fått det verre (Kjøs, 2021; Skrove et al., 2021), antyder vår undersøkelse at mange av de opplevelsene og erfaringene unge har gjort seg deles av unge med ulik bakgrunn. Subjektiv livskvalitet, som trivsel, trygghet og kvalitet på vennskapsrelasjoner, ble lavere for de aller fleste informantene våre i begge land. Her er erfaringene fra Norge og Sverige tilsynelatende ganske like. Vi tolker dette som at unge i begge land antakelig har gjort seg erfaringer som mange deler, og at pandemien antakelig danner et felles referansepunkt som svært mange unge i hvert fall knytter en opplevelse av lavere livskvalitet til.

På andre områder har pandemien bidratt til å skape eller tydeliggjøre forskjeller. I Skandinavia er tilliten til myndigheter og autoriteter vanligvis høy blant unge. Undersøkelsen vår viser imidlertid at tilliten til myndighetenes smittevernspolitikk har sunket fra 2020 til 2021. I Sverige kan det virke som det høye smittetrykket har bidratt til en situasjon hvor mange unge er frustrerte med konsekvensene av smittevernspolitikken. Unge svensker uttrykker større frustrasjon og mer sinne med referanse til myndighetens håndtering, og i hvilken grad andre grupper i samfunnet forholder seg til de smitteverntiltakene som finnes. Mange unge svensker er spesielt kritiske til at myndighetens tiltak oppleves som anbefalinger og ikke påbud, og at det er opp til hver enkelt å tolke og bestemme hvordan man skal håndtere smittevern. Det høye smittetrykket har også bidratt til at flere unge svensker rapporterer at de *tror* de har hatt COVID-19, og de svenske ungdommene uttrykker også at de er mer bekymrede for å smitte familie- og venner enn norske ungdommer (Haugseth, 2021). I begge land finner vi også en uttalt skepsis til de eldre, spesielt knyttet til når de unge observerer eldre mennesker som selv ikke viser hensyn i offentligheten. Men vi finner også mye sympati med utsatte grupper og eldre.

Når antallet vaksinerte nå stiger i Norden og verden etter hvert kommer ut av pandemien, gjenstår det å se om norsk og svensk ungdom fremdeles vil ha høy sosial tillit – til myndigheter, til politiske beslutninger og til andre grupper i samfunnet.

5 REFERANSER

- Bruun, J., Lieberkind, J., & Schunck, H. B. (2018). *Unge, skole og demokrati: Hovedresultater af ICCS 2016*. Aarhus Universitetsforlag.
- Cantril, H. (1965). *The pattern of human concerns* (First Edition). Rutgers University Press.
- Folkehelseinstituttet. (2021). *Statistikk koronavirus og covid-19*. Folkehelseinstituttet. <https://www.fhi.no/sv/smittsomme-sykdommer/corona/dags--og-ukerapporter/dags--og-ukerapporter-om-koronavirus/>
- Folkhälsomyndigheten. (2020). *COVID-19 in children and adolescents. A knowledge summary—*
Version *2* (p. 27). <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/1e5e09395b9a4f498ff635cdd2b1a888/covid-19-children-adolescents.pdf>
- Folkhälsomyndigheten. (2021a). *Statistik och analyser om covid-19 inklusive vaccinationer*. <http://www.folkhalsomyndigheten.se/smittskydd-beredskap/utbrott/aktuella-utbrott/covid-19/statistik-och-analyser/>
- Folkhälsomyndigheten. (2021b). *Har covid-19-pandemin och smittskyddsåtgärderna påverkat gymnasieungdomars och universitets- och högskolestudenters hälsa och levnadsvanor? —*
Folkhälsomyndigheten. <http://www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material/publikationsarkiv/h/har-covid-19-pandemin-och-smittskyddsatgarderna-paverkat-gymnasieungdomars-och-universitets--och-hogskolestudenters-halsa-och-levnadsvanor/>
- Haugseth, J. F. (2021). *Ungdomstid med smitteverntiltak: En sammenligning av unges egenrapporterte livskvalitet i Norge/Sverige våren 2020* (No. 1/21; BULKIS-rapport). NTNU. <https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/handle/11250/2726290>
- Huang, L., Bruun, J., Lieberkind, J., & Arensmeier, C. (2018). Nye tall om ungdom. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, *18*(1). <https://journals.hioa.no/index.php/ungdomsforskning/article/view/3006>
- International Labour Office & International Labour Organization. (2012). *International Standard Classification of Occupations: ISCO-08*. International Labour Office.

- Jakobsen, S. E., & Amundsen, B. (2021, February 27). *Hvorfor gikk det så galt i Sverige?*
<https://forskning.no/a/1819977>
- Kjøe, P. (leder). (2021). *Livskvalitet, psykisk helse og rusmiddelbruk under Covid-19-pandemien* (p. 85). Regjeringen.no.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/f3f79f0e0acf4aebaa05d17bafb4fb28/rapport-fra-ekspertgruppe-livskvalitet-psykisk-helse-og-rusmiddelbruk.pdf>
- Kunnskapsdepartementet. (2020, December 1). *Vil gi mulighet til mer hjemmeopplæring under korona-krisen* [Pressemelding]. Regjeringen.no; regjeringen.no.
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/vil-gi-mulighet-til-mer-hjemmeopplaring-under-korona-krisen/id2788045/>
- Michalos, A. C. (Ed.). (2014). International Standard Classification of Occupations (ISCO). In *Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research* (pp. 3336–3336). Springer Netherlands. https://doi.org/10.1007/978-94-007-0753-5_102084
- Nøkleby, H., Berg, R. C., Muller, A. E., & Ames, H. M. (2021). *Konsekvenser av covid-19 på barn og unges liv og helse* (p. 123). Folkehelseinstituttet.
<https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2021/konsekvenser-av-covid-19-pa-barn-og-unges-liv-og-helse-rapport-2021.pdf>
- Parr, G. H., Robstad, K. E., Krudtå, B., Olsen, S. H., Blikstad-Balaas, M., Kjelaas, I., Olsen, H., Søbyskogen, M., Storheim, J. P., Veia, L., Østborg, K., Barlien, J. S., Leirvik, B., Lindgaard, C. V., Nyhamn, F., Stuestøl, M. A., & Grobakken, I. A. (2021). *Skolen etter koronapandemien – et løft for trivsel og læring*. Regjeringen.no.
https://www.regjeringen.no/contentassets/637a7dd9f97b42c49eab111a0fce074e/taptilaring_rapport_tiltak_a4_final.pdf
- Putnam, R. D. (2001). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community* (1st edition). Touchstone Books by Simon & Schuster.
- Ritchie, H., Ortiz-Ospina, E., Beltekian, D., Mathieu, E., Hasell, J., Macdonald, B., Giattino, C., Appel, C., Rodés-Guirao, L., & Roser, M. (2020). Coronavirus Pandemic (COVID-19). *Our World in Data*. <https://ourworldindata.org/coronavirus-data>

- Skolverket.se. (2021). *Arbeta förebyggande i gymnasieskolan under covid 19 pandemin* [Nettsted].
<https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/arbete-forebyggande-i-gymnasieskolan-under-covid-19-pandemin>
- Skrove, G., Lichtwark, W., Moufack, M., Røkkum, N. H. A., Ulfseth, L. A., & Kojan, B. H. (2021). *Konsekvenser av covid-19 for tjenestetilbudet blant sårbare barn og unge* (No. 5; Rapportserie for sosialt arbeid, p. 56).
https://www.ntnu.no/documents/1272526675/1281525946/NTNU_Covid_rapport_Korr2.pdf/78e1de91-41b2-8043-9561-ea4fd2b2f8c0?t=1617781896470
- Soest, T. von, Bakken, A., Pedersen, W., & Sletten, M. A. (2020). Livstilfredshet blant ungdom før og under covid-19-pandemien. *Tidsskrift for Den norske legeforening*.
<https://doi.org/10.4045/tidsskr.20.0437>
- Yarmol-Matusiak, E. A., Cipriano, L. E., & Stranges, S. (2021). A comparison of COVID-19 epidemiological indicators in Sweden, Norway, Denmark, and Finland. *Scandinavian Journal of Public Health*, 49(1), 69–78. <https://doi.org/10.1177/1403494820980264>